

PERSONALITATEA

În natură nu există doi indivizi umani absolut identici. Oamenii se comportă diferit în situații similare, au caracteristici fizice și comportamentale diverse, valori și opțiuni variate. Fiecare individ uman poate fi caracterizat simultan din punct de vedere fizic, psihologic și social. Personalitatea reprezintă organizarea sintetică, funcțională, unitară și individualizată a elementelor biologice, psihice și psihosociale care determină pentru fiecare individ o adaptare specifică la mediu. Fiecare om posedă o infinitate de însușiri. Nu toate îi definesc personalitatea, ci numai acelea care se bucură de o stabilitate mare, care pot fi foarte greu sau nu pot fi deloc modificate în timp. Termenii de „persoană” și „personalitate” se atribuie exclusiv omului. Orice altă ființă se definește prin caracteristicile comune tuturor membrilor speciei. Numai omul se definește prin ceea ce el are unic, prin elementele care îl diferențiază de ceilalți.

Personalitatea presupune existența a două componente: una înnăscută și una dobândită. Ea este rezultatul întâlnirii celor două componente, nici una dintre ele nefiind capabilă de una singură să explice integral felul în care s-a dezvoltat și a evoluat personalitatea unui individ.

Există factori diverși care contribuie la formarea personalității:

- Prin mecanismul eredității, noua ființă umană preia de la părinți caracteristici biologice, psiho-comportamentale, aptitudini potențiale
- Factorii de mediu interni caracterizează etapa de dezvoltare intrauterină a ființei umane
- Factorii de mediu externi naturali sau fizici își pun amprenta doar pe componentele dinamico-energetice ale personalității (temperament)
- Factorii socio-culturali sunt considerați principali și determinanți în dezvoltarea personalității umane

„Eul” poate fi definit drept „tot ceea ce un om recunoaște ca fiind al său”. „Eul” se formează prin opoziție cu ceea ce nu este „eu”, cu lumea materială, cu ceilalți oameni. Din punct de vedere psihologic, „eul” reprezintă ceea ce fiecare dintre noi are mai intim, acele imagini, trăiri afective, convingeri, atitudini care ne caracterizează și de care suntem conștienți. Eul se constituie în strânsă relație cu sentimentul identității personale. Raportăm experiențele cele mai diverse pe care le avem la propria noastră persoană, pe care o concepem ca identică cu sine, în ciuda transformărilor pe care le suferă cu timpul. Sentimentul identității depinde în cel mai înalt grad de memorie, întrucât toate amintirile noastre sunt coerente între ele și cu starea de fapt în care ne aflăm.

Există mai multe structuri ale „eu-lui”:

- eu material
- eu psihologic
- eu social

- eu rațional

Specifică omului este apariția conștiinței de sine. A fi conștient de sine înseamnă a înțelege propria persoană ca pe un „eu” indestructibil, a fi conștient de propria persoană ca de un tot unitar.

Prima etapă în formarea conștiinței de sine o reprezintă formarea treptată, la copilul mic (până la 1.5 ani) a unei imagini a propriului corp (formarea schemei corporale). Formarea unei imagini despre sine este condiționată de existența altor persoane umane în jurul copilului, încă de la vârste foarte mici. Începând cu vârsta de 2 ani, copilul va începe să observe și să extragă detalii corporale de la cei din jurul său, pe baza cărora își va forma o imagine despre propriul trup. În jurul vârstei de 2 ani, copilul va fi capabil pentru prima dată să se recunoască pe sine (într-o imagine sau în oglindă). Teoria psihanalitică a denumit acest stadiu în dezvoltarea „eu-lui”, „stadiul oglinzii”. Până la 6 ani se constată apariția simțului proprietății. Copilul selectează anumite obiecte din mediul înconjurător pe care le consideră ca fiind ale sale. Prin intermediul obiectelor despre care consideră că îi aparțin, copilul realizează o veritabilă extensie a propriului „eu”. După vârsta de 6 ani, odată cu dezvoltarea proceselor cognitive superioare, se va construi treptat conștiința reflexivă (conștiința de sine în situații și contexte foarte diverse). Copilul învață să utilizeze pronumele personal „eu” în situații din ce în ce mai diverse. Putem spune deci că dezvoltarea „eu-lui” și a „conștiinței reflexive” are un caracter stadial: se dezvoltă în etape succesive, fiecare reprezentând un salt calitativ față de cea anterioară.

Există câteva stadii ale dezvoltării personalității:

- „etapa miciei copilării” (între 0-3 ani) caracterizată prin formarea și intrarea în acțiune a schemelor și mecanismelor locomotorii, senzoriale și de limbaj
- Stadiul celei de-a doua copilării (3-7 ani) a fost supranumit și „prima naștere a personalității”
- Stadiul celei de-a treia copilării (7-11 ani) se mai numește și stadiul miciei școlarități
- Stadiul pubertății (11-15 ani)
- Adolescența (15-20 ani) a fost supranumită și „a doua naștere a personalității”

Mediul social joacă, de asemenea, un rol decisiv în formarea și dezvoltarea personalității. Individul intră cu ceilalți în mai multe tipuri de relații:

- relații de filiațiune
- relații școlare
- relații profesionale
- relații erotice
- relații extrapersonale

Dintre teoriile care au fost emise cu privire la dezvoltarea personalității se remarcă teoria psihanalitică, formulată inițial în școala lui Sigmund Freud și teoria constructivistă a lui Jean Piaget.

Personalitatea este deci un atribut al ființei umane, îl delimitează pe om tot ceea ce este viu, îl situează pe o treaptă ierarhică superioară în lumea animală, conferindu-i o identitate și un rol cu caracter specific.